

Asia: VN/2646/2024

Lausuntopyyntö Pohjoisen Suomen ohjelmaluonnoksesta

3.1 Kestävä kasvu ja uudistavat investoinnit

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Tässä tai jossakin toisessa sopivassa kohtaa ohjelmaa olisi välttämätöntä huomioida viisas sopeutuminen ilmastonmuutokseen, sekä alueen maankäytön kokonaisvaltainen suunnittelu. Nämä kulkevat käsi kädessä. Usea pohjoisen elinkeino perustuu maahan, ja moni vaikeissa ilmasto-oloissa käytössä oleva sopeutumiskeino vaatii siirtymistä; joustoa maankäytön suhteen, riittävästi rakentamatonta ja muokkaamatonta maata. Tai maata, joka on aidosti monikäytössä. Luontoperustaiset ratkaisut voivat myös olla edullisia kun halutaan hillitä ilmastonmuutosta.

Edellä sanotusta riippumatta: Kaikkien pohjoisten elinkeinojen on pohdittava, miten muuttuvassa ilmastossa pärjätään, jopa kukoistetaan. Tämä vaatii suunnitelmallista sopeutumista.

Maankäyttömuotojen ja luvitusten väliset ristiriidat ovat todennäköisesti kasvussa, kun kiinnostus pohjoista kohtaan kasvaa, ja muuttuva ilmasto ja elinympäristöt aiheuttavat muospaineita. On tarve aidosti osallistavalle maankäytön suunnittelulle, jossa eri sektorit ja toimijat kohtaavat tasavertaisina – ja jossa paikallinen ääni kuuluu.

3.2 Puhdas energia ja digitaalinen puhdas kasvu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

3.3 Kestävä matkailu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Toivottavasti ohjelman valmistelijat ovat perehtyneet laajoihin tutkimushankkeisiin, joissa tätä on (meillä ja muualla) pohdittu.

3.4 Osaaminen ja työvoiman saatavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Osaavan työvoiman saatavuuteen on hyvä eritellä veto- sekä pitovoiman varmistamiseen liittyviä konkreettisia toimenpiteitä.

Tärkeitä sisältöjä, joissa alueellista yhteistyötä tarvitaan koulutusorganisaatioiden ja kuntien sekä työnantajien välillä. Ohjelmassa luonnostellut toimenpiteet ovat osittain vielä täsmentymättömiä (esim. Toimenpide 22), osa erittäinkin täsmällisiä (esim. Työnvälityspisteen perustaminen Lapin ammattikorkeakouluun).

Talent Boost –ohjelmassa on tekeillä kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistä edistävä toimenpidesuunnitelma. Siinä mainitaan myös palvelupolkujen alueellinen konseptointi. Lapin yliopiston näkökulmasta on varmasti oleellista se, kuinka sujuvaksi opiskelijoille ja kansainväliselle rekrytoitavalle henkilökunnalle tehdään sijoittuminen Lappiin perheineen ja kuinka tämä Pohjoisen-Suomen ohjelma voi sitä konkreettisesti tukea. Valmistumisen jälkeisiin kannustimiin Suomeen jäämiseksi on tehty myös tarkastelua OKM:n lukuvuosimaksujen täyskatteellisuuteen siirtymistä valmistelevalle työryhmässä. Työryhmässä todettiin, että juuri työnantajien tukeminen siinä, että voisivat rekrytoida kv-osaajan, on tärkeää - ja toisaalta se, että meiltä valmistuva kansainvälinen opiskelija jo hakeutuessaan meille tietäisi, että hänellä on mahdollisuus saada tukea työllistymiseen alueelle.

Samaan aikaan tarvitaan sekä työnantajien asenteellista kasvatusta ja kv-rekryosaamista että kv-opiskelijoiden suomen kielen erilaisia oppimispolkuja ja integroitumista tukevia ratkaisuja. Niiden lokalisointi vaikuttaa tärkeältä sisällöltä pohjoiseen ohjelmaan.

Toimenpiteistä 25 ja 26 sellainen huomio, että toimenpide 25 kohdistuu selkeästi suomalaisiin opiskelijoihin, mutta toimenpide 26 on sellainen, jonka pitäisi kattaa myös kansainväliset opiskelijat.

Tässä yhteydessä voitaisiin myös pohtia, miten työvoiman liikkuvuutta Pohjoismaiden välillä voitaisiin helpottaa, erityisesti tilanteissa, joissa asutaan eri valtiossa kuin käydään töissä.

3.5 Turvallisuus, huoltovarmuus & omavaraisuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Osiassa käsitellään turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä, ja turvallisuutta vahvistavia tekijöitä, hyvin kapeasti. Osiosta puuttuu ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit arjen turvallisuudelle ja koko ympäristöturvallisuus, sekä aito kokonaisturvallisuuden näkemys. On tarve huomioida arjen ja yhteisöjen turvallisuus, joka nousee itse määritellyn hyvän elämän, kestävyuden, vaikutusmahdollisuuksien yms. kautta.

Ehdotetut toimet ovat teknisiä ja - haasteiden mittakaavat huomioiden - pieniä. Osiosta puuttuu tulevaisuustaitojen kehittäminen, toivottujen paikallisten tulevaisuuksien tunnistaminen, paikallisen tiedon tarve ja arvostus välttämättömänä osana turvallisuushaasteisiin vastaamista, ilmastoiresilienssin vahvistaminen, luontoperustaiset ratkaisut ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista ajatellen.

Toimenpide 33: Polaris.

- 1) Tässä on hyvin hämmäntävä kirjaus. Ilmatieteen laitos on ilmoittanut, että kyseessä ei ole IL:n verkostoyhteistyön kehittäminen. Aloite on Oulun yliopiston.
- 2) Mikä on tässä ehdotetun Polaris-osaamiskeskuksen suhde Lapin liiton rahoituksella selvitystyön alla olevaan Aurora-tiedekeskukseen? Molempien suunniteltu sijoituspaikka on Sodankylä.
- 3) Polaris oli alun perin (v. 2021-22) silloisen tiedeministeri Kurvisen ajatus yliopistokeskuksesta pohjoiseen. Silloisessa valmistelussa olivat mukana Oulun yliopiston lisäksi Turun, Helsingin ja Lapin yliopistot. Valmistelu päättyi ehdotukseen, joka ei edennyt OKM:ssä, eikä sitä enää nähdä Turun, Helsingin ja Lapin yliopistoissa tarpeellisena. Ero nykyiseen Polaris-valmisteluun on, että ehdotuksessa yhteistyökumppaneiksi mainittuja yliopistoja (Turku, Helsinki, Lapin yo) ja Ilmatieteen laitosta ei ole sitoutettu mukaan nykymuotoiseen valmisteluun. Kyseiset yliopistot tai Ilmatieteen laitos eivät siten ole sitoutuneet Polaris-aloitteeseen, vaan niillä on omat tutkimuksen tiekartta- ym. yliopistojen sisäiset ja yhteiset suunnitelmat. Missään näistä ei ole mainintaa Polariksesta sen vaatimine resursseineen. Kyseisillä yliopistoilla ja Ilmatieteen laitoksella on siis yhteistyön tavoitteita pohjoisessa, mutta niihin ei Polaris lukeudu (lukuunottamatta IL:n tarjousta tarjota AV-aineistoa mahdolliselle Aurora-tiedekeskuselle).

Ehdotetaan Polaris-osaamiskeskusaloitteen valmistelun palauttamista Oulun yliopistolle.

3.6. Saavutettavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

-

3.7 Pohjoinen yhteistyö

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

On erittäin kannatettavaa, että Pohjoista ohjelmaa aletaan toteuttaa yhteistyössä muiden Pohjoismaiden vastaavien ohjelmien kanssa. Tämä mahdollistaa myös resurssien käyttämistä yhdessä ja rahoituksen hakemista EU:sta/NATO:sta.

Pohjoisen yhteistyön osiossa olisi syytä huomioida Saamenmaan olemassaolo, ja saamelaisten elinkeinojen ja elämäntapojen ylijärjestyminen ja tarpeet.

Muut huomiot ohjelmaluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Kohta 1.1

Ohjelman lähtökohdat

Nykytilanteen (ja tulevaisuuden) kuvaus ei tunnista riittävästi ilmastonmuutoksen moninaisia vaikutuksia erityisesti pohjoisessa Suomessa. Lähtötilanteen kuvaus rajoittuu Venäjän hyökkäyssotaan ja siitä seuranneisiin kehityskuluihin, mikä on tällaisenaan yksipuolinen, kapea ja pohjoisen Suomen kokonaisuudesta (aivan erityisesti ihmiset, ilmaston- ja ympäristönmuutos, kestävyysmurros, oikeudenmukainen vihreä siirtymä) irrallinen. Erityisesti Euroopan ainoa alkuperäiskansa saamelaiset ja heidän perinteisten elinkeinojensa ahdinko olisi syytä muistaa tässä kokonaisuudessa.

Ehdotetaan 1) lisättäväksi kokonaisvaltaisempi kuvaus arktisen alueen / pohjoisen kehityskuluista ja niihin vaikuttavista tekijöistä ja 2) lisättäväksi viittaus Suomen arktisen politiikan strategiaan, jonka osaksi Pohjoinen ohjelma istuu hyvin. Omana, laajemmasta arktisen/pohjoisen konseptista irrallisena ohjelmanä se on epärealistinen eikä vastaa kestävyysperiaatteiden mukaista toimintaa.

Yhteistyön tiivistäminen Ruotsin ja Norjan kanssa: Miten ohjelma ja siinä ehdotetut toimenpiteet huomioivat VNK:n taannoisen Kasvua pohjoisesta -selvityksen? Onko siinä yhä valideja näkökulmia ja toimenpide-ehdotuksia?

Lähtökohtana on syytä olla myös muuttuva ilmasto, muuttuvat lumi- ja jääolot, muuttuvat elinympäristöt (metsät, vesistöt, suot, tunturit) ja muuttuva kasvi- ja eläinlajisto. Käynnissä oleva nopea muutos on konkreettinen lähtökohta. Toinen konkreettinen lähtökohta on pohjoisen monenlaiset ihmiset, yhteisöt ja kulttuurit, etenkin paikalliset ja saamelaiset kulttuurit.

Tärkeä lähtökohta on ARKTISUUS – arktisuuden kautta pohjoisen Suomen kysymykset nivoutuvat osaksi laajempaa kuvaa.

Kohta 2.1.

Toimintaympäristö

Kuvaus toimintaympäristöstä unohtaa täysin muutoksen megavoiman eli ilmastonmuutoksen moninaisine vaikutuksineen, ja on siten laajemmasta kuin sodan ja geopolitiikan todellisuudesta irrallinen.

Ehdotetaan lisättäväksi kuvaus ilmastonmuutoksen etenemisestä (arktisella alueella 4x muuta maapalloa nopeampi) ja sen rajat ylittävistä vaikutuksista niin ihmisiin kuin ympäristöönkin.

Yleisesti ottaen: toimintaympäristön kuvauksesta puuttuu kokonaan luonnonympäristö (metsät, suot, tunturit, vesistöt, rannat) sekä ilmasto, lumi, jää ja sää - eli ne fyysiset reunaehdot, joissa pohjoisessa eletään, ja jotka mahdollistavat pohjoisen elinkeinot. Ja kuten yllä todetaan, kaikki nämä

ovat nopeassa muutoksessa. Tämä muutos on suurempi kuin ohimenevät geopolitiikan heilahdukset, ja tulee muokkaamaan pohjoista sukupolvien ajan. Eikö tähän muutokseen ole syytä ottaa tavalla tai toisella kantaa?

Uskelin Riikka
Lapin yliopisto